

Rapport 6156

EINDJE 6 TE LIEROP, GEMEENTE SOMEREN

M. van Stiphout, M. Hanemaaijer

Eindje 6 te Lierop, gemeente Someren

Een bureauonderzoek

M. van Stiphout, M. Hanemaaijer

Colofon

ADC Rapport 6156

Eindje 6 te Lierop, gemeente Someren
Een bureauonderzoek

Auteurs: M. van Stiphout, M. Hanemaaijer
In opdracht van: Geling Advies

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 22 september 2023
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status rapportage:
versie 2.0

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
M. Hanemaaijer

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Nijverheidsweg-Noord 114
3812 PN Amersfoort
Tel. 033-299 81 81
E-mail info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	8
2 Bureauonderzoek	11
2.1 Doelstelling en vraagstelling	11
2.2 Methode	11
2.3 Resultaten	11
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	25
3 Aanbeveling	27
Literatuur	28
Geraadpleegde websites	29
Lijst van afbeeldingen en tabellen	30

Tabel 1. Overzicht van de verschillende perioden.

Archeologische perioden		Datering		Geologisch tijdperk	
Holoceen	Nieuwste tijd	C	1795		
	Nieuwe tijd	B	1650		
		A	1500		
	Middeleeuwen	Late Middeleeuwen B	1250	1150 na Chr.	Laat-Subatlanticum
		Late Middeleeuwen A	1050		
		Ottoons	900		
		Karolingisch	725		
		Merovingisch laat	525		
		Merovingisch vroeg	450		
	Romeinse tijd	Laat	270		
		Midden	70 na Chr.		
		Vroeg	15 voor Chr.		
	IJzertijd	Laat	250	450 voor Chr.	Vroeg-Subatlanticum
		Midden	500		
		Vroeg	800		
Pleistocene	Bronstijd	Laat	1100		
		Midden	1800		
		Vroeg	2000		
	Neolithicum (Nieuwe-Steentijd)	Laat	2850		
		Midden	4200	3700	Subatlanticum
		Vroeg	4900/5300		
	Mesolithicum (Midden-Steentijd)	Laat	6450		Atlanticum
		Midden	8640	7300	Boreaal
		Vroeg	9700	8700	Preboreaal
	Prehistorie	Laat			
			12.500		
			16.000		
		Jong A			
			35.000		
		Midden			
		Oud			

Samenvatting

In opdracht van Geling Advies heeft ADC ArcheoProjecten in mei 2023 een bureauonderzoek uitgevoerd naar de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden op de locatie Eindje 6 te Lierop.

De aanleiding voor het onderzoek zijn de voorgenomen bouwplannen van het bedrijf Plantenkwekerij Van Gennip. Op het terrein zal vergroting van het huidige bouwvlak en uitbreiding van de bestaande bebouwing plaatsvinden. Door deze vergroting zal mogelijk een gedeelte van de ongeroerde grond worden verstoord. Bij deze verstoring kunnen mogelijk archeologische sporen verloren gaan. Een deel van de uitbreiding van de bestaande bebouwing is reeds gerealiseerd.

Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting opgesteld. Vanwege de ligging ter plaatse van een dekzandrug afgedekt met een esdek kunnen in het plangebied archeologische resten vanaf het Laat Paleolithicum voorkomen. Resten uit het Laat Paleolithicum en het Mesolithicum worden met name verwacht op de overgang tussen nat en droog. Vanwege de nabijheid van een beekdal kunnen deze resten voorkomen in het plangebied. De resten zullen bestaan uit ondiepe grondsporen (haardkuilen) en een spreiding van vuurstenen werktuigen en afval. Door latere ploegwerkzaamheden is de kans echter groot dat de resten niet meer intact aanwezig zijn. Daarom geldt een middelhoge verwachting voor resten uit het Laat Paleolithicum en het Mesolithicum.

Dekzandruggen werden vanaf het Neolithicum bewoond en gebruikt voor landbouw. Daarom geldt een hoge verwachting voor nederzettingsresten of resten van randactiviteiten (akkers, graven, infrastructuur, grondstofwinning) vanaf het Neolithicum. De resten uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Middeleeuwen worden verwacht onderin het esdek en in de top van de oorspronkelijke ondergrond.

Tijdens de Middeleeuwen is door bemesting het land nog verder opgehoogd en is een esdek ontstaan op de dekzandrug. Dit esdek is ook aangetroffen in de oostelijke boringen die RAAP heeft gezet ten noorden van het plangebied. Het westelijk deel van het plangebied bevindt zich in het laatste stuk van een beekdal. De C-horizont was hier behoorlijk nat. Dit geldt ook voor het westelijke uitbreidingsvlak.

Aan de hand van het historische kaartmateriaal kan worden gesteld dat er geen bewoning aanwezig was op de dekzandrug daterend uit de Nieuwe Tijd ter plaatse van de geplande uitbreiding. In het uiterst zuidoosten was wel bebouwing aanwezig. Ter plaatse van de uitbreiding kunnen wel sporen van randactiviteiten aanwezig zijn, zoals akkers en greppels. Deze sporen hebben echter een lage archeologische informatiewaarde.

Op basis van recentelijk in het plangebied gezette milieukundige boringen wordt geconcludeerd dat ter plaatse van het westelijke en zuidelijke uitbreidingsvlak mogelijk nog een plaggendeak aanwezig is. In het westen ligt de top van de onderliggende C-horizont op 120 tot 160 cm -mv, in het zuiden op ca. 70 cm -mv. De dikte van het (mogelijke) plaggendeak in het westelijk uitbreidingsvlak in combinatie met de lage ligging van dit deel van het plangebied op het AHN duidt op de ligging binnen een beekdal. Daarom worden met name in het westelijk deel geen nederzettingsresten verwacht. Ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding zouden nog wel nederzettingsresten aanwezig kunnen zijn.

De exacte verstoringsdieptes van de nieuwbouw zijn nog niet bekend. Ter plaatse van de westelijke uitbreiding kan uitgegaan worden van een lichte ondiepe fundering die mogelijk op de bestaande puinlaag zal worden aangebracht. Ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding zullen poeren tot ca. 45 cm -mv worden geplaatst.

Gezien de beperkte omvang van deze verstoringen wordt aanvullend onderzoek niet noodzakelijk geacht. ADC ArcheoProjecten adviseert daarom om het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is altijd mogelijk dat tijdens grondwerkzaamheden onverwacht

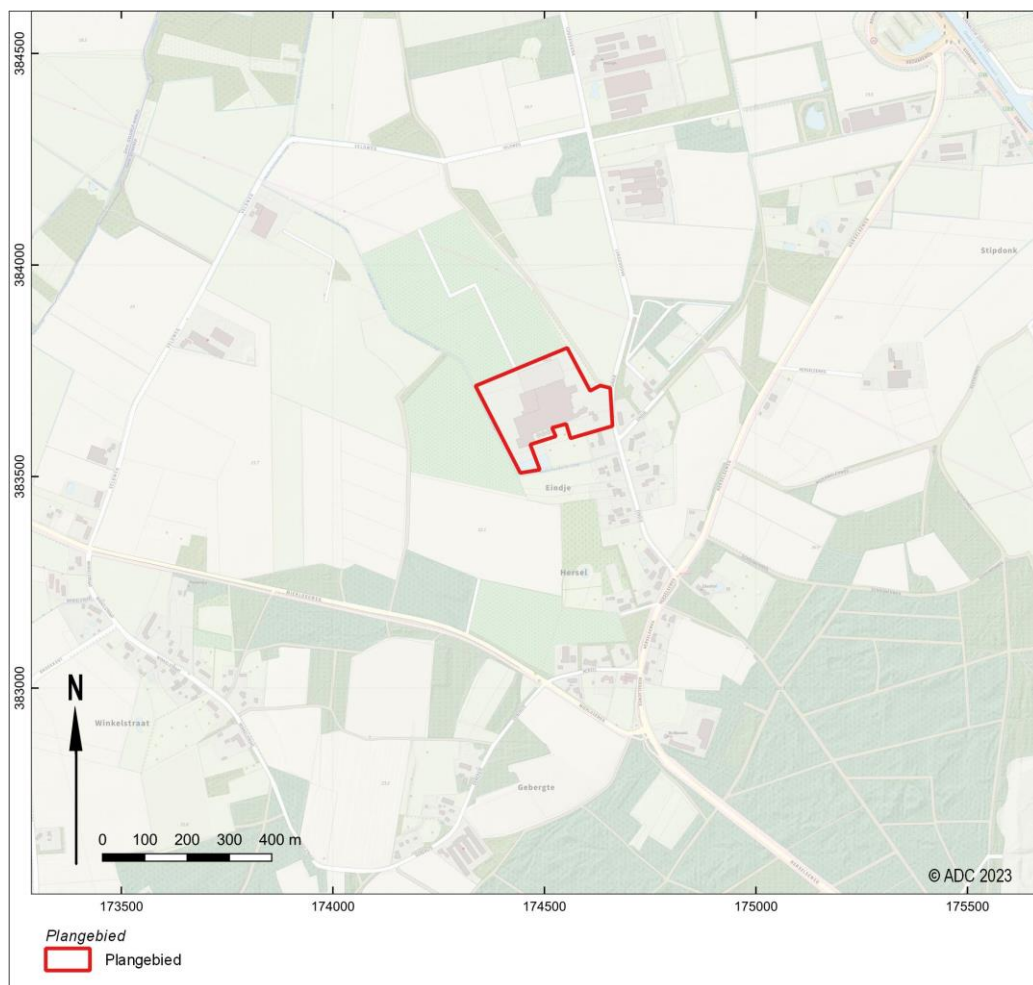

archeologische vondsten aan het licht komen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van de grondwerkzaamheden te wijzen op de plicht deze zogenoemde toevalsvondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet. De melding dient behalve bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) tevens plaats te vinden bij de gemeente Someren.

Indien de diepte van de verstoring dieper gaat dan 120 cm -mv ter plaatse van de westelijke uitbreiding en 70 cm -mv ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding en de omvang groter is dan 250 m² is aanvullend onderzoek wel noodzakelijk.

Selectieadvies gemeente

Aangezien de totale omvang van de ontgravingscontouren onder de 250 m² blijven en er verder geen werkzaamheden dieper dan 45 cm –mv gaan plaatsvinden in het plangebied, is verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk. Deze beperking in oppervlak én diepte van de uit te voeren grondwerkzaamheden zullen in de voorwaarde van de omgevingsvergunning vastgelegd moeten worden. Alleen indien de diepte van de verstoring dieper gaat dan 120 cm -mv ter plaatse van de westelijke uitbreiding en 70 cm -mv ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding en de omvang groter is dan 250 m² is aanvullend onderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

Afb. 1. Locatie van het plangebied.

1 Inleiding en administratieve gegevens

In opdracht van Geling Advies heeft ADC ArcheoProjecten in mei 2023 een bureauonderzoek uitgevoerd naar de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden op de locatie Eindje 6 te Lierop (afb. 1 en afb. 2).

Afb. 2. Luchtfoto van het plangebied.

De aanleiding voor het onderzoek zijn de voorgenomen bouwplannen van het bedrijf Plantenkwekerij Van Gennip. Op het terrein zal vergroting van het huidige bouwvlak plaats vinden. Door deze vergroting zal een gedeelte van de ongeroerde grond worden verstoord. Bij deze verstoring kunnen mogelijk archeologische sporen verloren gaan.

Voor het plangebied geldt een dubbelbestemming waarde archeologie 4 en 6. Dit houdt in dat de verwachtingswaarde voor archeologie in het gebied hoog en laag is. Voor de categorie waarde 4 geldt een onderzoeksplicht bij bodemingrepen die dieper gaan dan 40 cm en een oppervlakte beslaan van 250 m² of meer. Voor categorie 6 geldt geen onderzoeksplicht.

Omdat de voorgenomen plannen deze grenzen overschrijden, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1). Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Someren heeft voor zover bekend geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek binnen het plangebied, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Voor dit onderzoek zijn daarom enkel de protocollen van de vigerende KNA gevolgd.

De volgende administratieve gegevens zijn van toepassing:

opdrachtgever:	Geling Advies Contactpersoon: Stijn de Crom Adres: Burgermeester Wijtvlietlaan 1 Plaats: De Rips Tel: 0493 597 500 E-mail: sdecrom@gelingadvies.nl
Fase(n) AMZ-cyclus:	Een bureauonderzoek
aanleiding:	Geplande bouw
locatie:	Eindje 6
plaats:	Lierop
gemeente:	Someren
provincie:	Noord-Brabant
kadastrale gegevens:	SMR02, Someren U 575
kaartblad:	51HN1
oppervlakte plangebied:	4500 m ²
coördinaten:	174.337 / 383.713 (NW) 174.555 / 383.803 (NO) 174.444 / 383.507 (ZW) 174.662 / 383.618 (ZO)
bevoegde overheid met contactgegevens:	Gemeente Someren Wilhelminaplein 1 5711 EK Someren
deskundige namens de bevoegde overheid met contactgegevens:	R. Berkvens Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant Wal 28 5601 KA Eindhoven T: 088-3690638 / 06-15829049 E: r.berkvens@odzob.nl
goedkeuring rapport door bevoegde overheid:	nog niet bekend
Archis-zaaknummer:	5432851100
ADC-projectcode:	001205
auteur(s):	M. van Stiphout, M. HanemaaijerM. van Stiphout, M. Hanemaaijer
autorisatie:	M. Hanemaaijer
periode van uitvoering:	mei 2023
beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van bestaande bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*
- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

2.2 Methode

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Tijdens het bureauonderzoek worden diverse bronnen geraadpleegd, wat leidt tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als de conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of archeologische waarden in het plangebied worden verwacht. Als dit het geval is, zal zo mogelijk de aard, de omvang, de diepteligging en de datering van deze waarden worden beschreven. Indien relevant zal de omvang worden weergegeven op een kaart.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied, beschrijving huidig gebruik en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

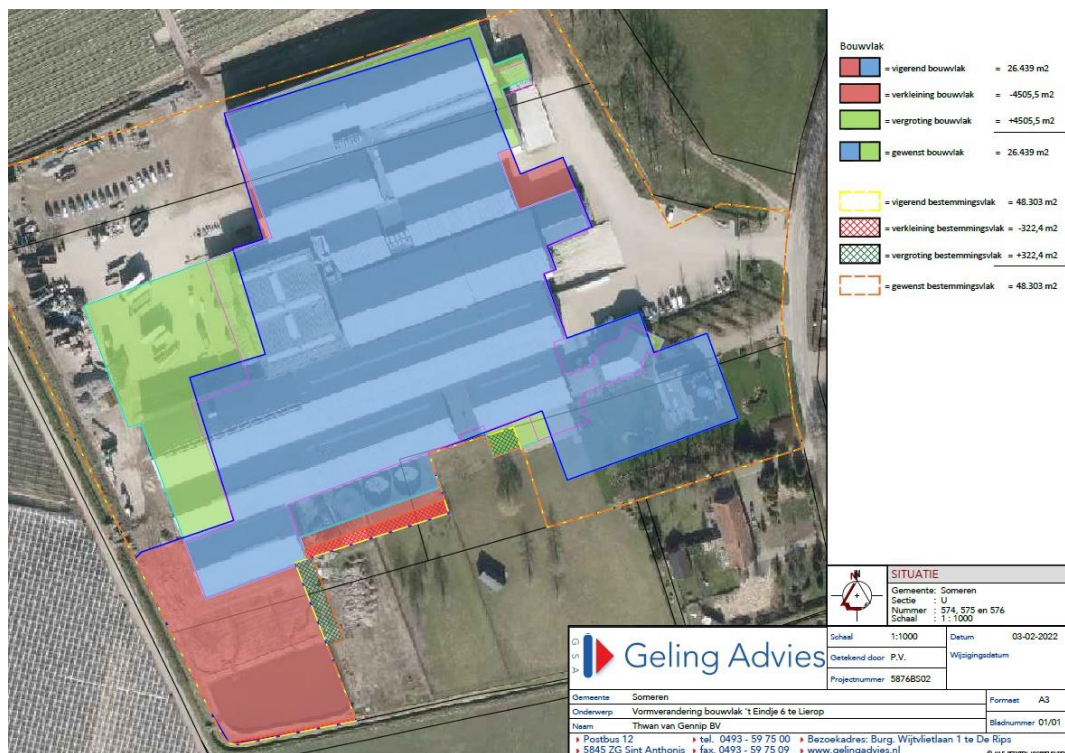
Het plangebied is gelegen in het buurtschap Eindje. Dit buurtschap is onderdeel van Lierop, gemeente Someren in Noord-Brabant. Eindje ligt ten zuiden van Helmond, ten oosten van Mierlo en ten noorden van buurtschap Hersel. Het plangebied wordt begrensd door voornamelijk grasland, wegen en enkele rijen bomen.

Het plangebied is momenteel in gebruik voor fruitteelt, opslag, logistiek en migrantenverblijven.

Informatie die betrekking heeft op de milieuhygiënische situatie in het plangebied is nog niet opgevraagd en kan dus nog niet aangeleverd worden.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500 m rondom het plangebied. De begrenzing van deze zone is gebaseerd op het gegeven dat hierbinnen sprake is van voldoende informatie om een uitspraak te doen over de archeologische verwachting die representatief is voor het plangebied.

De ontwikkeling in het plangebied bestaat uit de uitbreiding van de bestaande bebouwing (vergroting bouwvlak, groen in afb. 3). Deze is al deels gerealiseerd (de noordelijke en oostelijke uitbreiding, omvang 575 en 25 m²). De westelijke uitbreiding heeft een omvang van ca. 3650 m² en betreft een enkellaags kantoor. Funderingsdetails zijn nog niet beschikbaar, maar er kan worden uitgegaan van een lichte, ondiepe fundering, die mogelijk op de bestaande puinlaag zal worden geplaatst. De zuidelijke uitbreiding heeft een omvang van ca. 230 m² en betreft een pand voor huisvesting. Ook hiervan zijn nog geen funderingsdetails beschikbaar. De poeren zullen waarschijnlijk reiken tot een diepte van maximaal 45 cm -mv.

Afb. 3. Toekomstige situatie in het plangebied (Bron: Geling Advies)

De consequentie van de voorgenomen ontwikkeling kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Tabel 2. Aardwetenschappelijke informatie in het plangebied

Bron	Informatie
Geologische kaart 2021 ¹ (afb. 4)	Formatie van Bostel, Wierden Laagpakket
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (landsdekkende, digitale versie)² (afb. 5)	Dekazandrug (B53), Dalvormige laagte (R23), Complex van dekazandwelvingen (L51)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (landsdekkende, digitale versie)³ (afb. 6)	Hoge zwarte enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (zEZ21)
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)⁴ (afb. 7)	20,41 m+ NAP

Het landschap in het plangebied is grotendeels gevormd door dekzand (Laagpakket van Wierden, Formatie van Bostel). Dit dekzand is afgezet tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000 tot 11.700 jaar geleden). In begin van het Weichselien was er nog vrij veel vegetatie, waardoor de zandverstuivingen slechts een lokaal karakter hadden. In het Pleniglaciaal (Midden-Weichselien) was de vegetatie vrijwel verdwenen, waardoor op grote schaal verstuiving kon optreden. Het dekzand uit deze periode is veelal horizontaal gelaagd en er komen lemige banden in voor. In het Laat-Glaciaal (Laat-Weichselien) werd opnieuw op grote schaal dekzand afgezet. Dit vond plaats in

¹ DINOloket.nl/ondergrondmodellen.

² Alterra 2008.

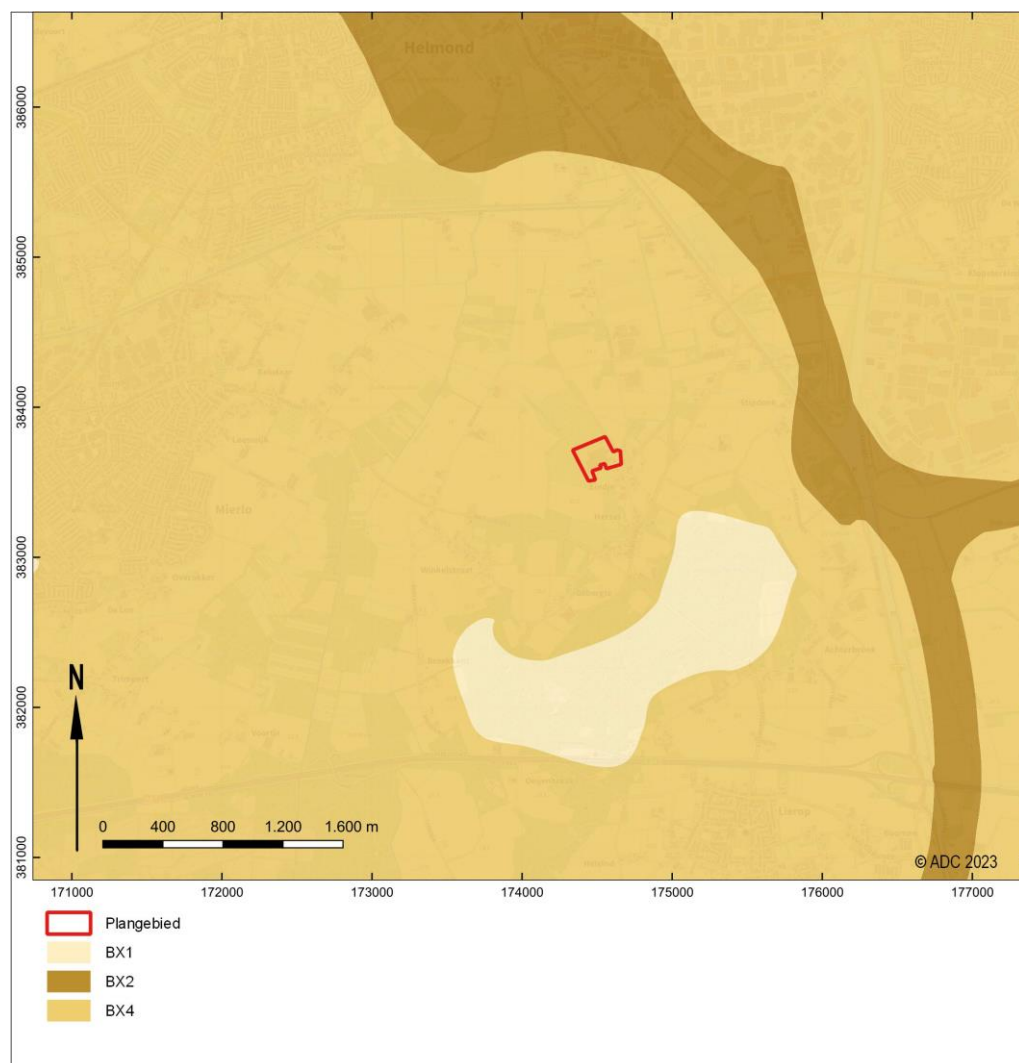
³ Alterra 2014.

⁴ ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer.

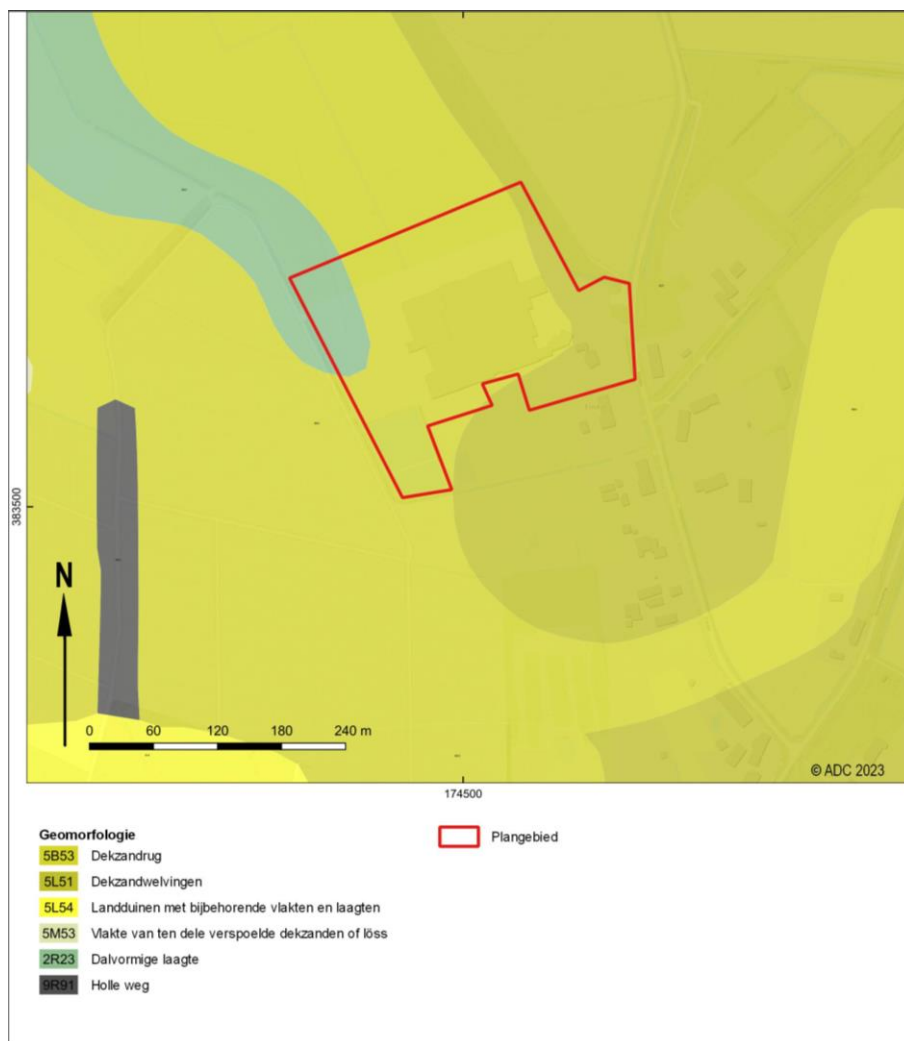
de vorm van langgerekte of paraboolvormige ruggen, die veelal zuidwest-noordoost zijn georiënteerd, afgewisseld met welvingen, vlakten en laagten.⁵

Door het dekzandlandschap lopen beken die al in het landschap aanwezige laagtes volgen. De beken snijden in het laatste deel van het Weichselien een nieuw dal uit in het nieuw afgezette dekzand. De afzettingen in de beekdalen bestaan uit sterk tot zeer sterk lemig zand. Ook kan zich hier veen hebben gevormd. Op basis van de geomorfologische kaart bestaat het grootste deel van het plangebied uit een dekzandrug. In het oosten zijn dekzandwelvingen aanwezig, in het noordwesten bevindt zich een dalvormige laagte (afb. 5).

Afb. 4. Het plangebied op de geologische kaart 2021 (DINOloket.nl)

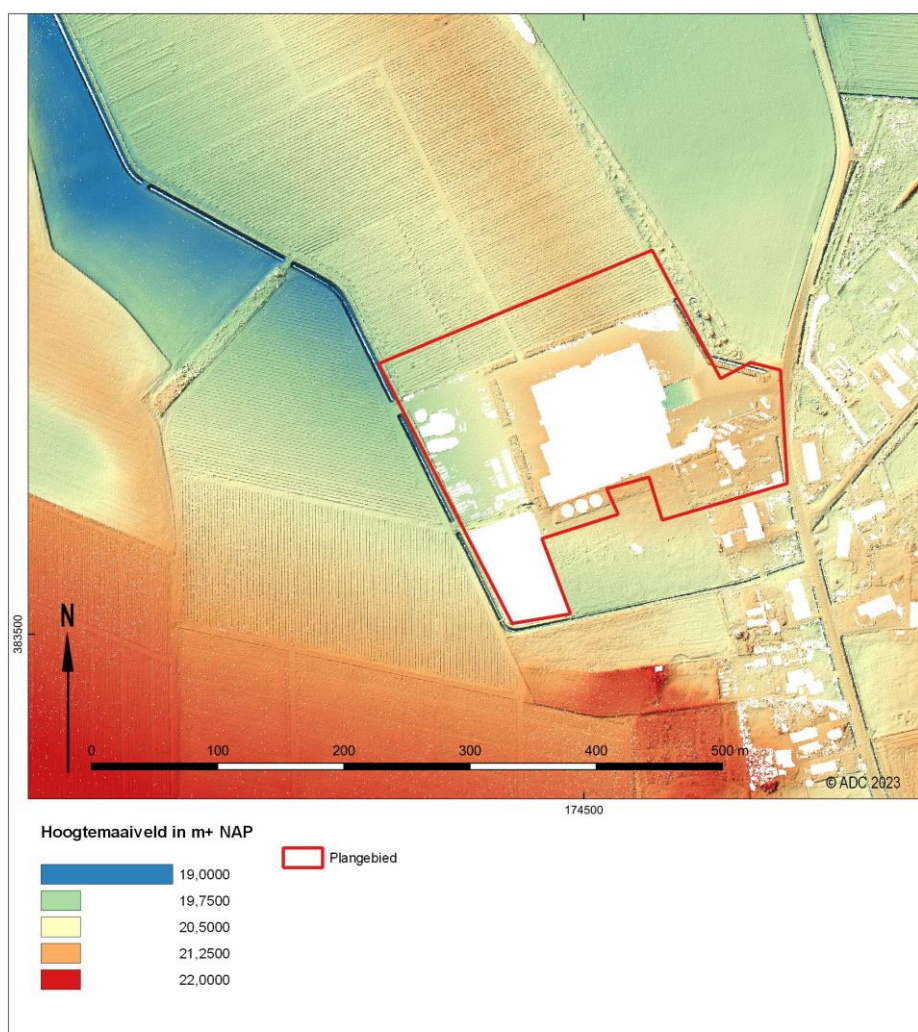
⁵ Stouthamer et al. 2015.

Afb. 5. De geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (Alterra 2008)

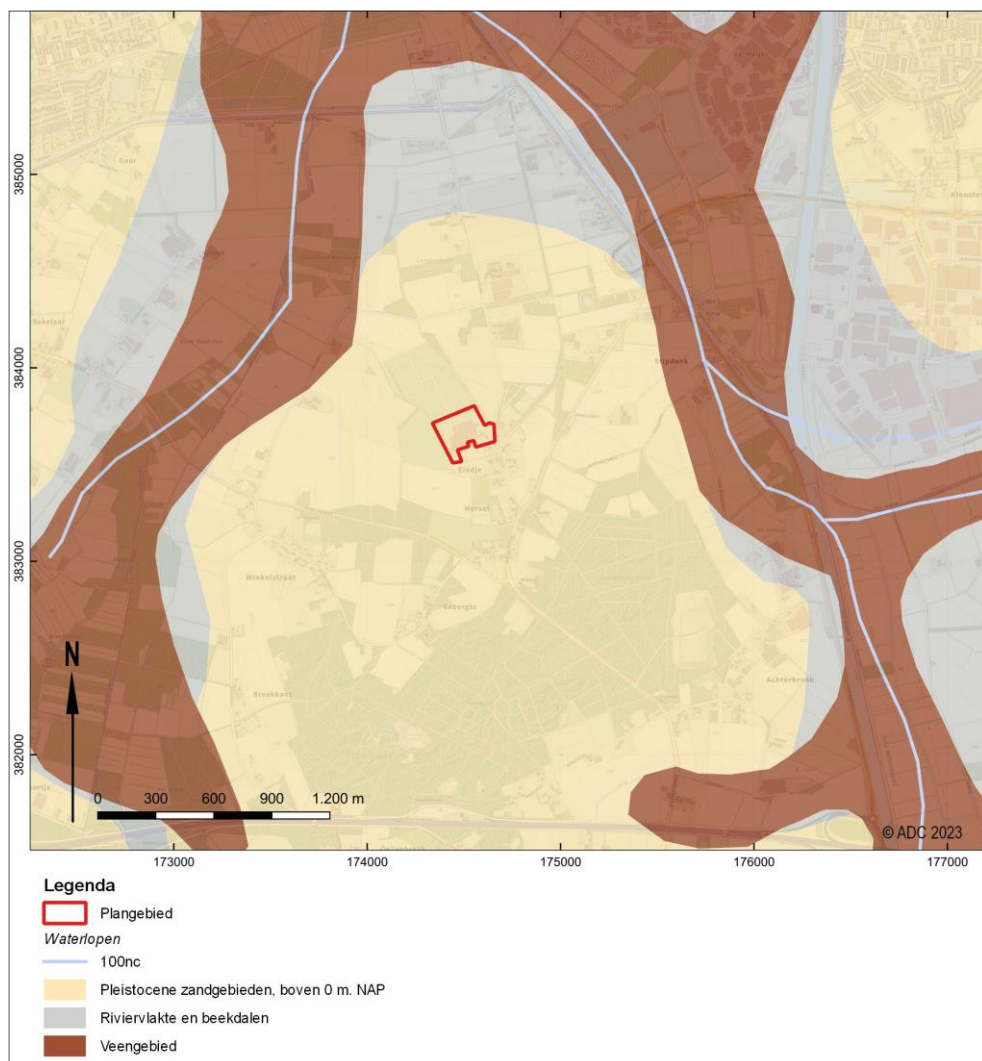

Afb. 6. Het plangebied op de bodemkaart van Nederland (Alterra 2014)

Afb. 7. Het plangebied op de kaart van het actueel hoogtebestand Nederland (AHN3)

Uit een analyse van het actueel hoogtebestand Nederland (afb. 7) blijkt dat het maaiveld in het plangebied ligt tussen ca. 21 en 20 m + NAP. De hogere ligging rondom de bebouwing duidt op de aanwezigheid van een ophogingspakket. Ten noorden van het plangebied is een noord-zuid lopen dekzandrug herkenbaar. De lagere ligging van het westelijk deel duidt op de ligging ter plaatse van een beekdal (de dalvormige laagte op de geomorfologische kaart).

Afb. 8. De paleogeografische ontwikkeling in het plangebied (Vos et al. 2018)

Op basis van de bodemkaart zijn in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden aanwezig (afb. 6). Een enkeerdgrond bestaat uit leemarm en zwak lemig fijn zand. De organische laag is antropogeen van aard en is ontstaan door de grond te bemesten met potstalmest. Dit gebeurde vanaf de Late Middeleeuwen. Door heideplaggen, bosstrooisel en 'natuurlijke' grasplaggen te gebruiken in het stalgedeelte en dit te vermengen met mest van het vee dat voornamelijk 's winters op stal stond, ontstond de potstalmest. Dit mengsel werd gebruikt om de van nature relatief arme zandgrond te verrijken met organisch materiaal en geschikt bouwland te creëren. Na vertering van de organische stof bleven de minerale delen over. Deze delen hebben in de loop der eeuwen gezorgd voor de fysieke ophoging van de oude bouwlanden. Als het bouwland uitgeput raakte aan organisch materiaal, vond nieuwe ophoging plaats of creëerde men nieuwe esdekken, veelal iets verder gelegen van de oorspronkelijke bewoningskern.

Een enkeerdgrond ziet er ongeveer als volgt uit:⁶

Diepte onder maaiveld (cm)	Beschrijving van materiaal
0-75	Zwart, zeer humeus, zwak lemig, matig fijn zand
75-90 cm	Grijs tot zeer donkergrijs matig fijn zand
90-100	Donkerbruin, matig humeus zwak lemig, matig fijn zand

⁶ De Bakker et al., 1989.

>100

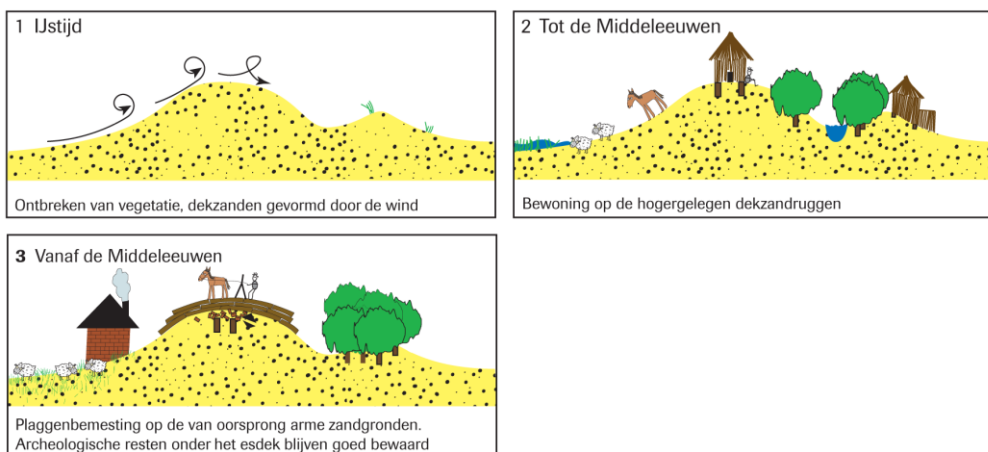
Donker geelbruin tot grijs, matig fijn zand

De ontwikkeling van een esdek

De Nederlandse zandgebieden bestaan uit een reliëfrijk landschap met hogergelegen dekzandruggen en tussenliggende vlakten. De dekzandruggen zijn ontstaan in de laatste ijstijd, toen Nederland een koud en droog klimaat had. Het was hier een poolwoestijn en er was vrijwel geen vegetatie, waardoor de wind vrij spel had en voor grootschalige zandverstuivingen heeft gezorgd. De richting van deze dekzandruggen, die andere afzettingen afdekken, is bepaald door de overheersende windrichting gedurende de ijstijden. De tussenliggende vlakten worden doorsneden door beken.

Deze dekzandruggen zijn al bewoond geweest vanaf de laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden). Deze gebieden waren aantrekkelijk omdat ze hoog en droog liggen. Het zijn echter van oorsprong arme zandgronden waar landbouw weinig zinvol is. Al aan het begin van onze jaartelling is men daarom begonnen met bemesting. In de Middeleeuwen woonden de mensen vooral op de flanken van de dekzandruggen en ze hebben op de hogergelegen delen gewassen verbouwd. Vanaf dat moment zijn de landbouwgronden op de dekzandruggen intensief bemest met potstalmest die vermengd werd met heideplaggen. De mest verzamelden de boeren in de stallen waar de schapen voornamelijk in de winter verbleven.

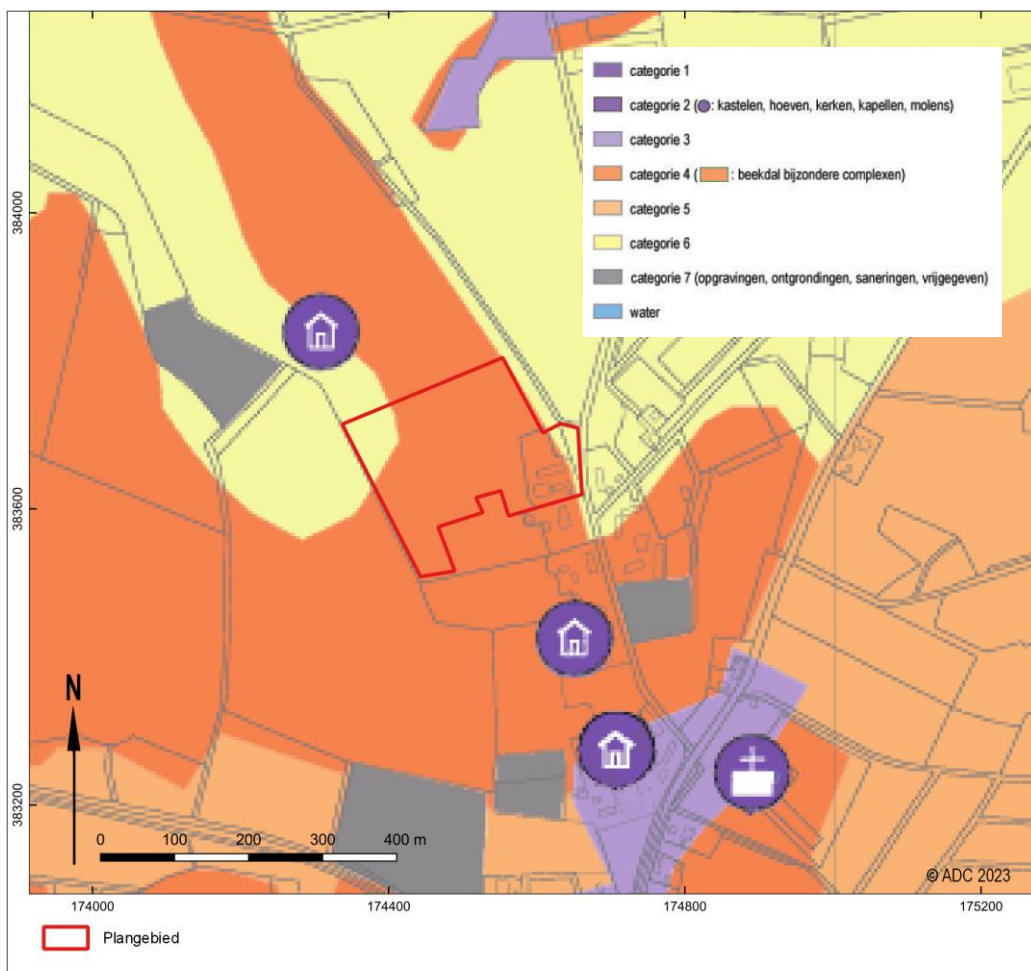
Deze oude bouwlandgronden worden ook wel esdekken genoemd. Gebieden met een esdek zijn archeologisch interessant omdat zij oudere archeologische resten op de dekzandruggen afdekken. Onder deze essen zijn deze resten vaak goed bewaard gebleven. In de loop der eeuwen zijn door het ploegen typische bolvormige akkers ontstaan die nog steeds goed herkenbaar zijn in het landschap.

Recentelijk heeft in het plangebied, ter plaatse van het westelijke en zuidelijke uitbreidingsvlak, een milieukundig bodemonderzoek plaatsgevonden. Uit de boorprofielen is een beeld te schetsen van de bodemopbouw in het plangebied. Ter plaatse van het westelijke uitbreidingsvlak bestaat de bovenste 50 cm bestaat uit menggranulaat. Hieronder is tot een diepte van 120 tot 160 cm -mv zwak humeus, donker grijsbruin, zwak sitlig, zeer fijn zand aanwezig. Het humeuze pakket kan worden geïnterpreteerd als een plaggendek, hoewel dit niet met zekerheid kan worden gesteld. Vanaf 120 of 160 cm -mv begint beigegrijs of licht beigegrijs, zwak siltig, matig fijn zand. Dit pakket betreft het uitgangsmateriaal, de C-horizont. Ter plaatse van het zuidelijk uitbreidingsvlak is tot een diepte van ca. 80 cm -mv een humeus dek aanwezig, waarschijnlijk een plaggendek. Hieronder begint een licht bruinbeige C-horizont.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

Op de beleidskaart van de gemeente Someren ligt het plangebied in een zone waar een hoge (categorie 4) en een lage (categorie 6) archeologische verwachting geldt. De hoge verwachting heeft betrekking op de ligging ter plaatse van een dekzandrug waarop zich een plaggendek heeft gevormd. De lage verwachting komt overeen met het lager gelegen deel van het plangebied, waar een beekdal aanwezig is (afb. 9).

Afb. 9. Beleidskaart gemeente Someren

Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staat in het onderzoeksgebied een terrein geregistreerd van hoge archeologische waarde. Ook zijn er in de omgeving meldingen van archeologische vondsten (Tabel 3 en 4, afb. 11).

Tabel 3. Terreinen van (hoge) archeologische waarde in het onderzoeksgebied

Rijksmonument/ AMK-terrein ⁷	Omschrijving	Datering ⁸	Opmerking
2908 ⁹	Urnenveld	BRL – IJZ	Enkele urnen aangetroffen

In het Archeologisch Informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Archis3.1) zijn binnen het plangebied zelf geen vondstlocaties, -waarnemingen, relevante gebouwde monumenten geregistreerd. Door RAAP is een booronderzoek (4884588100) in het noordelijk deel van het plangebied. Aan de hand van dit booronderzoek is geconcludeerd dat het archeologische niveau intact is¹⁰. In boringen 2 tot en met 4 is de C-horizont “droog”, hier worden nog archeologische resten uit het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen verwacht. In de meest westelijke boring (1) is sprake van een natte geelgrijze C-horizont. Vanwege de natte situatie worden hier geen nederzittingsresten verwacht. Gezien de geringe omvang van de ontgraving tot

⁷ Sinds 2014 wordt de Archeologische Monumentenkaart niet meer bijgehouden door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De huidige AMK moet daarom als een statisch bestand worden beschouwd.

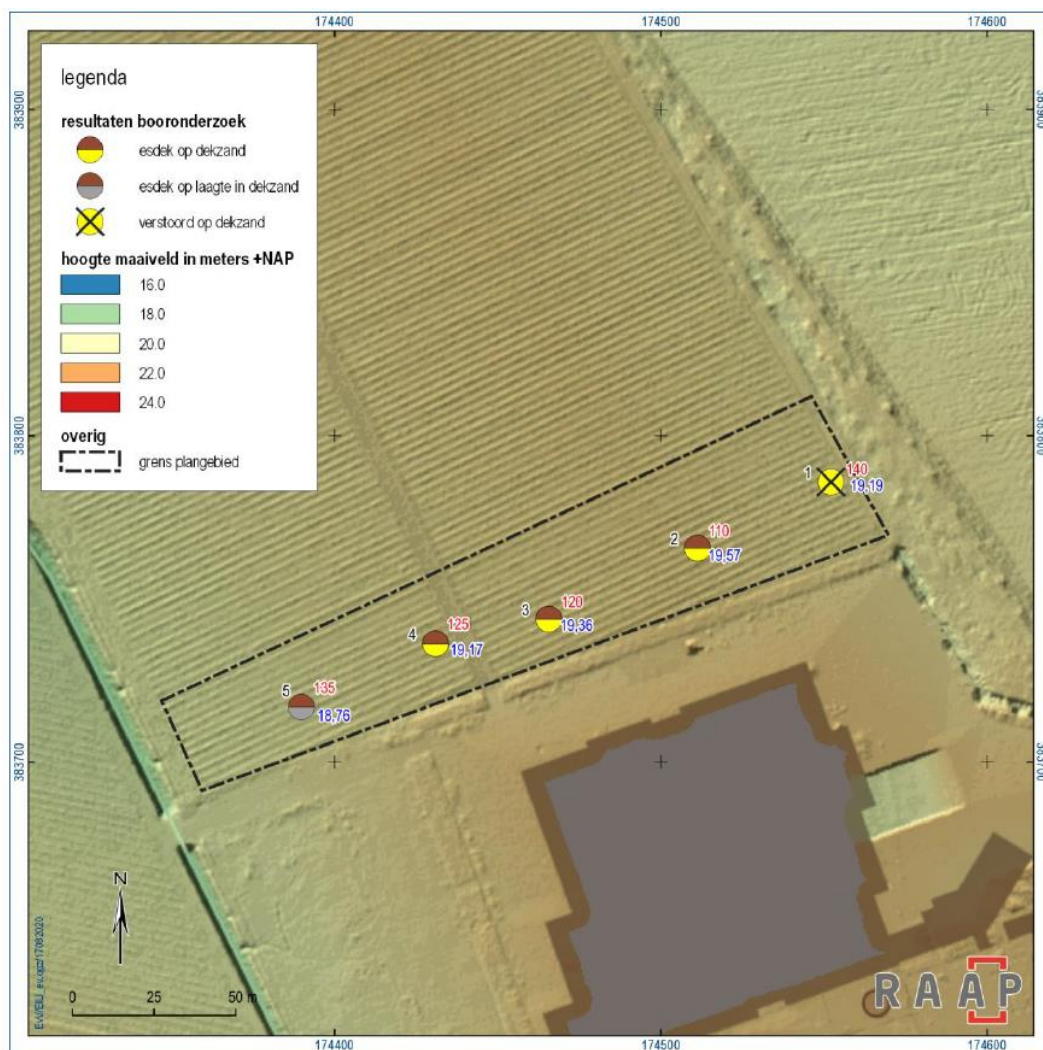
⁸ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

⁹ Ook vondstmeldingen 1022522, 1111188 en 1106451.

¹⁰ Van Veldhuizen en Ruijters 2020.

in de C-horizont (alleen ter plaatse van poeren) wordt aanvullend onderzoek niet noodzakelijk geacht.

Afb. 10. Resultaten verkennend booronderzoek in het noorden van het plangebied (Van Veldhuizen en Ruijters 2020)¹¹.

Binnen het onderzoeksgebied staan verschillende vondstlocaties geregistreerd. Deze worden in onderstaande tabel opgesomd.

Tabel 4. Archeologische vondstlocaties in het onderzoeksgebied

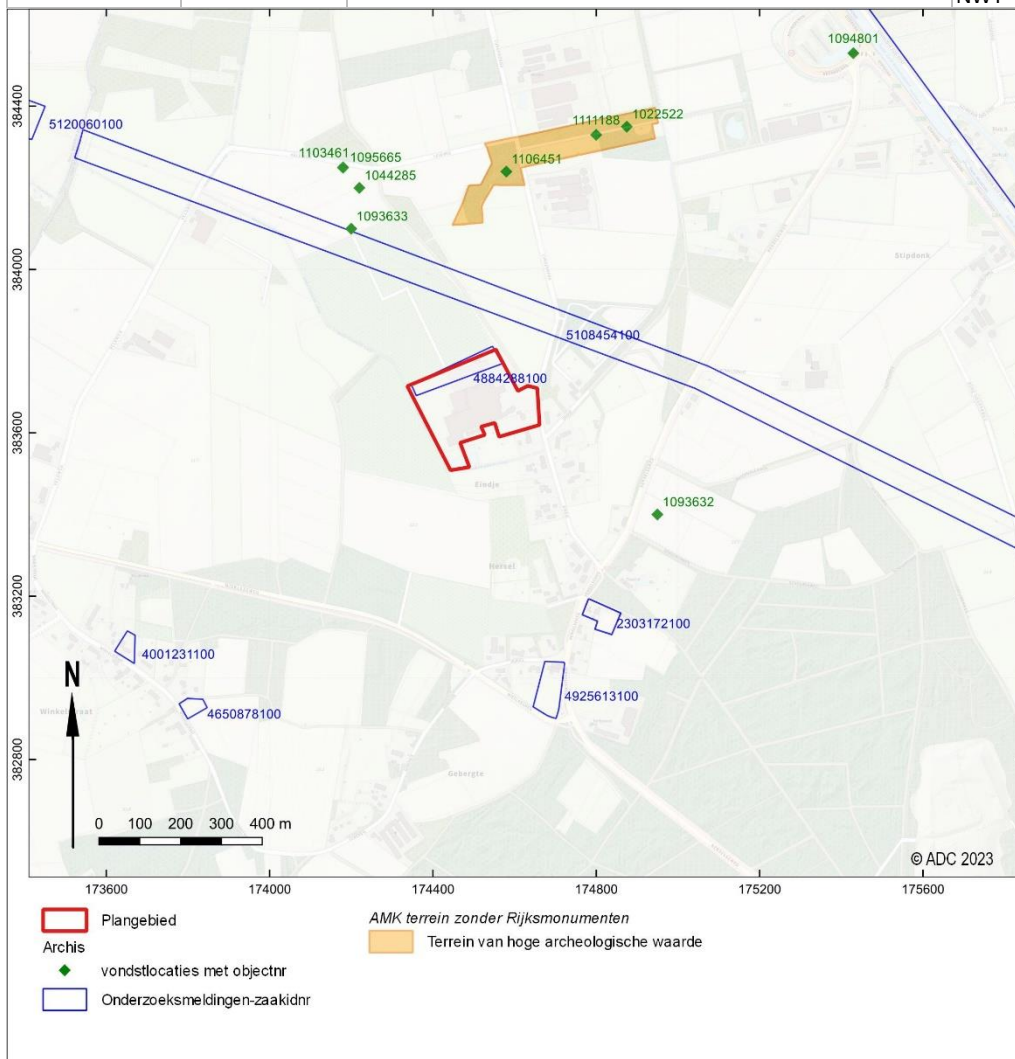
Archis 3.1 zaakidentificatie	Archis3.1 vondstlocatie	Omschrijving	Datering ¹²
3255263100	1093633	Veldkartering op akker. Vondsten uit uiteenlopende categorieën met diverse dateringen	BR – NWT
2772990100	1044285	Handgevormd aardewerk	IJZ
421295	1093632	Veldloop. Vondsten uit uiteenlopende categorieën met diverse dateringen	PALEO – NWT
3089716100	1103461	Aardewerk en vuursteen	PALEO - IJZ

¹¹ In zwart staat het boornummer aangegeven, in rood staat de diepte van de C-horizont aangegeven in cm beneden maaiveld, in blauw staat de hoogte van de C-horizont aangegeven in meters + NAP

¹² Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

Archis 3.1 zaakidentificatie	Archis3.1 vondstlocatie	Omschrijving	Datering ¹²
3255255100	1093632	Diverse materiaal categorieën	PALEO – NWT

Afb. 11. Het plangebied op de AMK met onderzoeksmeldingen en vondstlocaties indien van toepassing uit Archis3.1 (RCE 2022).

Binnen het onderzoeksgebied zijn diverse archeologische onderzoeken uitgevoerd. De meest relevante worden hieronder beschreven.

Een booronderzoek (4925613100) van Transect 600 m ten zuiden van het plangebied heeft bevestigd dat de bodemopbouw voornamelijk bestaat uit dekzand. De bodem is intact. De boringen zijn tot maximaal 170 cm diepte gezet en er is enkel dekzand aangetroffen. Dit lijkt te overeen te komen met de informatie verstrekt op de geologische kaart van Nederland (afb. 4 en 5). Transect adviseerde destijds om geen verder onderzoek in het gebied uit te voeren. Wel adviseerde Transect om karterend en waarderend onderzoek uit te voeren wanneer het gebied met hoge verwachting zou worden geroerd.¹³

Op 500 m ten zuiden van het plangebied heeft een onderzoek (2301617100) van Econsultancy plaatsgevonden. Dit betrof een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. Bij de boringen zijn geen archeologische indicatoren waargenomen. De opbouw van de bodem is

¹³ Rap 2021

gelijk aan bovengenoemde bodem. De bovenste 30 cm is geroerd, de rest is intact. Het advies van Econsultancy om geen vervolgonderzoek uit te voeren indien het archeologisch niveau niet wordt geraakt. De C-horizont in dit onderzochte gebied begint bij ca. 70 cm onder maaiveld.¹⁴ Indien dit niveau wel wordt geraakt adviseert Econsultancy vervolgonderzoek (archeologische begeleiding protocol proefsleuven) uit te voeren.

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

Tabel 5. Overzicht van de historische situatie

Bron	Jaartal	Historische situatie
Kadastrale minuut ¹⁵ (afb 12)	1811-1832	Voornamelijk bouwland, in het zuidoosten is bebouwing aanwezig
Bonnekaart (afb 13)	1903	Grasland/Landbouw
Bonnekaart (afb 13)	1951	Grasland/Landbouw
Topografische kaart ¹⁶ (afb 14)	2009	Huidig gebruik/Loods

Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 is in het zuidoosten van het plangebied bebouwing aanwezig. Het resterende deel bestaat grotendeels uit bouwland. Op afbeelding 13 is goed zichtbaar dat het landgebruik de afgelopen 200 jaar niet of nauwelijks is veranderd. Vanaf 2009 is het terrein in gebruik met de huidige bebouwing. In het zuidwesten is een waterbassin ingetekend (afb. 14). Deze is in 2019 gedempt. Langs de westgrens van het plangebied is de beek de Nederheidsche loop ingetekend. Deze beek is niet duidelijk herkenbaar op de oudere afgebeelde kaarten, maar deze was vermoedelijk wel aanwezig.

¹⁴ Schutte 2011

¹⁵ Beeldbank.cultureelerfgoed.nl

¹⁶ Topotijdreis.nl

Afb. 12. Kadastrale minuut van 1811-1835 met plangebied (bij benadering)
(beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

1815

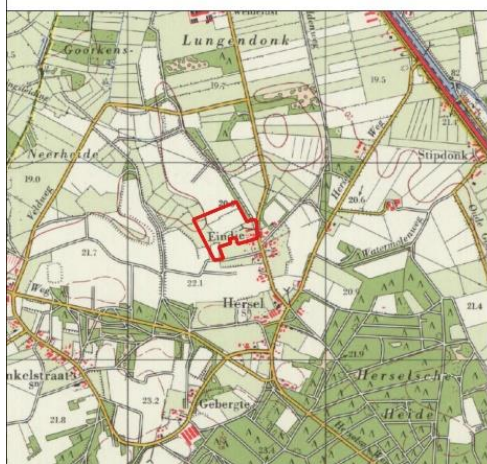
1850

1870

1889

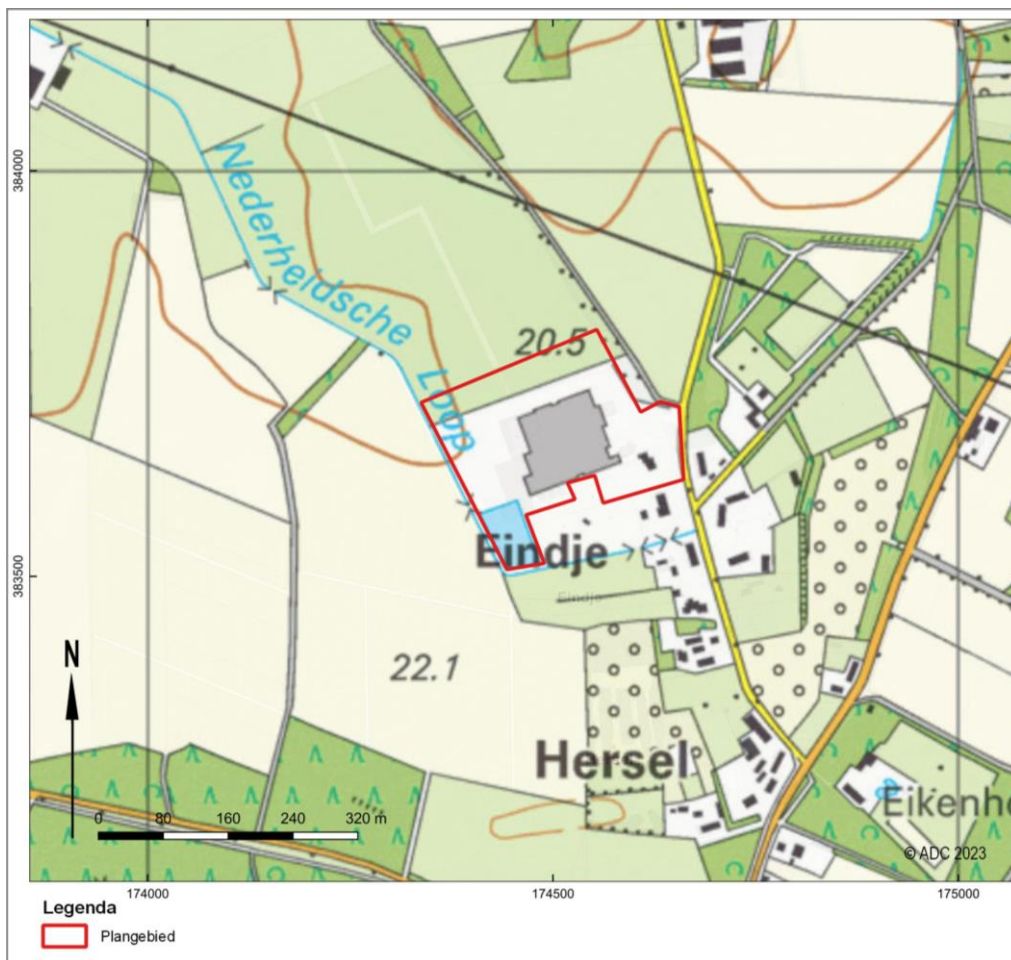

1903

1980

Afb. 13. Het plangebied op historische kaarten (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Afb. 14. Het plangebied op de topografische kaart uit 2009 (topotijdreis.nl)

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag “Zijn in het plangebied archeologische waarden aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?” kan als volgt worden beantwoord:

Vanwege de ligging ter plaatse van een dekzandrug kunnen in het plangebied archeologische resten vanaf het Laat Paleolithicum voorkomen. Resten uit het Laat Paleolithicum en het Mesolithicum worden met name verwacht op de overgang tussen nat en droog. Vanwege de nabijheid van een beekdal kunnen deze resten voorkomen in het plangebied. De resten zullen bestaan uit ondiepe grondsporen (haardkuilen) en een spreiding van vuurstenen werktuigen en afval. Door latere ploegwerkzaamheden is de kans echter groot dat de resten niet meer intact aanwezig zijn. Daarom geldt een middelhoge verwachting voor resten uit het Laat Paleolithicum en het Mesolithicum.

Dekzandruggen werden vanaf het Neolithicum bewoond en gebruikt voor landbouw. Daarom geldt een hoge verwachting voor nederzittingsresten of resten van randactiviteiten (akkers, graven, infrastructuur, grondstofwinning) vanaf het Neolithicum. De resten uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Middeleeuwen worden verwacht onderin het esdek en in de top van de oorspronkelijke ondergrond.

Tijdens de Middeleeuwen is door bemesting het land nog verder opgehoogd en is een esdek ontstaan op de dekzandrug. Dit esdek is ook aangetroffen in de oostelijke boringen die RAAP heeft gezet ten noorden van het plangebied. Het westelijk deel van het plangebied bevindt zich in het

laatste stuk van een beekdal. De C-horizont was hier behoorlijk nat. Dit geldt ook voor het westelijke uitbreidingsvlak.

Aan de hand van het historische kaartmateriaal kan worden gesteld dat er geen bewoning aanwezig was op de dekzandrug daterend uit de Nieuwe Tijd ter plaatse van de geplande uitbreiding. In het uiterst zuidoosten was wel bebouwing aanwezig. Ter plaatse van de uitbreiding kunnen wel sporen van randactiviteiten aanwezig zijn, zoals akkers en greppels. Deze sporen hebben echter een lage archeologische informatiewaarde.

Op basis van recentelijk in het plangebied gezette milieukundige boringen wordt geconcludeerd dat ter plaatse van het westelijke en zuidelijke uitbreidingsvlak mogelijk nog een plaggendeek aanwezig is. In het westen ligt de top van de onderliggende C-horizont op 120 tot 160 cm -mv, in het zuiden op ca. 70 cm -mv. De dikte van het (mogelijke) plaggendeek in het westelijk uitbreidingsvlak in combinatie met de lage ligging van dit deel van het plangebied op het AHN duidt op de ligging binnen een beekdal. Daarom worden met name in het westelijk deel geen nederzettingsresten verwacht. Ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding zouden nog wel nederzettingsresten aanwezig kunnen zijn.

De beantwoording van de tweede onderzoeksvraag *“Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?”* is als volgt:

De exacte verstoringsdieptes van de nieuwbouw zijn nog niet bekend. Uitgegaan wordt van een lichte ondiepe fundering t.p.v. de westelijke uitbreiding en poeren tot ca. 45 cm -mv t.p.v. de zuidelijke uitbreiding. Gezien de beperkte omvang van deze verstoringen wordt aanvullend onderzoek niet noodzakelijk geacht. Indien de diepte van de verstoring dieper gaat dan 120 cm -mv ter plaatse van de westelijke uitbreiding en 70 cm -mv ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding en de omvang groter is dan 250 m² is aanvullend onderzoek wel noodzakelijk.

3 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is altijd mogelijk dat tijdens grondwerkzaamheden onverwacht archeologische vondsten aan het licht komen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van de grondwerkzaamheden te wijzen op de plicht deze zogenoemde toevalsvondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet. De melding dient behalve bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) tevens plaats te vinden bij de gemeente Someren.

Indien de diepte van de verstoring dieper gaat dan 120 cm -mv ter plaatse van de westelijke uitbreiding en 70 cm -mv ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding en de omvang groter is dan 250 m² is aanvullend onderzoek wel noodzakelijk.

Selectieadvies gemeente

Aangezien de totale omvang van de ontgravingscontouren onder de 250 m² blijven en er verder geen werkzaamheden dieper dan 45 cm -mv gaan plaatsvinden in het plangebied, is verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk. Deze beperking in oppervlak én diepte van de uit te voeren grondwerkzaamheden zullen in de voorwaarde van de omgevingsvergunning vastgelegd moeten worden. Alleen indien de diepte van de verstoring dieper gaat dan 120 cm -mv ter plaatse van de westelijke uitbreiding en 70 cm -mv ter plaatse van de zuidelijke uitbreiding en de omvang groter is dan 250 m² is aanvullend onderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

Literatuur

- Alterra**, 2008: *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000; Landsdekkend digitaal bestand*.
- Alterra**, 2014: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000; Landsdekkend digitaal bestand*.
- Bakker, H. de, J. Schelling, D.J. Brus & C. van Wallenburg**, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland : de hogere niveaus*. Wageningen.
- SIKB**, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA)*. Gouda.
- Stouthamer, E., K.M. Cohen & W.Z. Hoek**, 2015: *De vorming van het land. Geologie en geomorfologie*. Utrecht.
- TNO**, 2013: *Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond, versie 2013*.
- Veldhuizen, van, E.T.A., & M.H.P.M. Ruijters**, 2020: *Plangebied Eindje 6 te Lierop, gemeente Someren; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkenkend booronderzoek)*. RAAP-rapport 4556

Geraadpleegde websites

<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>
<https://maps.bodemdata.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl/>
<https://bagviewer.kadaster.nl>
<https://easy.dans.knaw.nl>
<https://www.bodemloket.nl>
<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>
<https://www.kadaster.nl/>
<https://www.ruimtelijkeplannen.nl>
<https://www.topotijdreis.nl>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>
<http://www.ikme.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Locatie van het plangebied.
- Afb. 2. Luchtfoto van het plangebied .
- Afb. 3. Toekomstige situatie in het plangebied (Bron: Geling Advies)
- Afb. 4. Het plangebied op de geologische kaart 2021 (DINOloket.nl)
- Afb. 5. De geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (Alterra 2008)
- Afb. 6. Het plangebied op de bodemkaart van Nederland (Alterra 2014)
- Afb. 7. Het plangebied op de kaart van het actueel hoogtebestand Nederland (AHN3)
- Afb. 8. De paleogeografische ontwikkeling in het plangebied (Vos et al. 2018)
- Afb. 9. Beleidskaart gemeente Someren
- Afb. 10. Resultaten verkennend booronderzoek in het noorden van het plangebied (Van Veldhuizen en Ruijters 2020).
- Afb. 11. Het plangebied op de AMK met onderzoeksmeldingen en vondstlocaties indien van toepassing uit Archis3.1 (RCE 2022).
- Afb. 12. Kadastrale minuut van 1811-1835 met plangebied (bij benadering) (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)
- Afb. 13. Het plangebied op historische kaarten (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)
- Afb. 14. Het plangebied op de topografische kaart uit 2009 (topotijdreis.nl)
- Tabel 1. Overzicht van de verschillende perioden.
- Tabel 2. Aardwetenschappelijke informatie in het plangebied
- Tabel 3. Terreinen van (hoge) archeologische waarde in het onderzoeksgebied
- Tabel 4. Archeologische vondstlocaties in het onderzoeksgebied
- Tabel 5. Overzicht van de historische situatie